

FX 01 Orsa Finnmark

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR FRILUFTSLIV I GÄVLEBORGS LÄN

Datum

2014-02-28

Kommun

Ljusdals kommun 2161.

Riksintresset berör flera kommuner

Härjedalens kommun 2361. Samordning med Länsstyrelsen i Jämtland har skett för att säkra riksintressets värde.

Area

Totalarea: 55798 ha

Land: 52205 ha

Vatten: 3593 ha

Huvudkriterier

Särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och kulturmiljöer

Särskilt goda förutsättningar för friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser

Särskilt goda förutsättningar för vattenanknutna friluftaktiviteter och därmed berikande upplevelser

Stödkriterier

Berikande upplevelser i natur- och eller kulturmiljö

- Intresseväckande natur- och kulturvärden
- Orördhet
- Stillhet/tystnad/låg ljudnivå
- Tilltalande landskapsbild
- Omväxling
- Särprägel
- Området har sällsynta växter och djur
- Artrikedom

Goda naturgivna förutsättningar för friluftsliv

- Lämplig terräng och variationsrik topografi
- Naturområde med särskilt goda förutsättningar att bedriva vattenanknutna friluftaktiviteter, till exempel fritidsfiske
- Område där man bedriver friluftsliv förhållandevis ostört

Goda förutsättningar för att behålla och förbättra värden

- Naturvärden som kan bestå även vid ökad besöksfrekvens
- Tålighet mot slitage i de delar som förväntas bli intensivt utnyttjade
- Goda naturgivna förutsättningar för att vårda området

- Förekomst av anläggningar eller service
- Markerade leder och informationsskyltar finns
- God förekomst av brukningsvägar, stigar, vandringsleder m.m.
- Goda möjligheter att komma till och in i området samt vistas i eller i anslutning till området
- Goda möjligheter att bevara områden utan omfattande anordningar eller anläggningar (vildmarksområden)
- Frånvaro av hinder för områdets användning för friluftssändamål

Friluftaktiviteter

Naturupplevelser, kulturupplevelser, vandring, strövande, längdskidåkning, fritidsfiske, jakt, geocaching, bär- och svampplockning, skoteråkning längs skoterleder, kanotåkning, fågelskådning, övernattning/tältning.

Beskrivning av områdets värden

Orsa Finnmark kallas för Nordens sydligaste vildmark och karaktäriseras av vidsträckta skogar som tillsammans med myrar, sjöar, tjärnar, bäckar och berg ger ett särpräglat naturlandskap med intresseväckande naturvärden. Länets högsta berg (711 möh) finns i naturreservatet Stora Korpimäki, där goda förutsättningar finns för vandring och utsikt över en natur som starkt avviker från länet i övrigt. Därtill finns fler naturreservat i Orsa Finnmark och ett antal Natura 2000-områden. Naturreservaten är ofta av ur- eller naturskogskaraktär då många områden klarat sig relativt bra från det moderna skogsbruket.

En känsla av orördhet kan hittas allra främst vid besök i Hamra Nationalpark som varit skyddad sedan 1909 och har tallar som är över 400 år gamla. Nästan hälften av nationalparken består av myrmark där man kan vandra i många timmar över orörda mossar, kärr, små tjärnar och skogsholmar. Nationalparken har flera lättillgängliga rundslingor som tillsammans med informationsskyltar gör det enkelt även för den mindre friluftsvane. Lederna har en även mer krävande terräng för vandring som på vintermark också är lämplig för längdskidåkning, till exempel Myrleden.

Rikedomen på död ved, speciellt i Orsa Finnmarks skyddade områden, skapar goda förutsättningar för, ett idag, hotat växt- och djurliv. Särskilt gynnade är lavar, vedlevande svampar och skalbaggar. Skogens goda tillgång på ihåliga träd och stammar med murknande ved gynnar fåglar som bor i håligheter. Vissa myrkomplex i området är unika och är dessutom länets mest artrika myrar där flera skyddsvärda fågelarter är representerade, vilket är intressant för fågelskådare.

I byn Fågelsjö ligger ett världsarv, hälsingegården Fågelsjö Gammelgård också kallad Bortomåa. Denna bidrar till områdets turistvänliga karaktär och området är dessutom ett riksintresse för kulturmiljövården. Runt om i Orsa Finnmark finns också andra kulturhistoriska bevarandevärden i form av spår från äldre tiders skogsbruk, vattenbruk och annat nyttjande samt lämningar från fäbodvallar.

Området hör till de glesast bebyggda områdena i Gävleborgs län och är därför väl lämpat för olika former av friluftaktiviteter med inriktning på vildmarksliv. Vandring eller skidåkning i landskapet erbjuder stora naturupplevelser, möten med kulturhistoria och möjligheter att njuta av tystnaden. I och med att Orsa Finnmark är rik på sjöar, stora som små, är fiskemöjligheterna mycket goda. Denna turism är dessutom så pass utvecklad att det vid de flesta sjöar finns

vindskydd, anslag och bryggor. Det finns också övernattningsstugor i området. På östra sidan av området rinner Voxnan förbi, en skogsälv med många forsar där det finns en kanotled och även förutsättningar för ytterligare fiske. Den variationsrika topografin över området i stort ger friluftsutövarna en omväxling och det finns rum för många olika friluftssintressen.

Områdets geografiska läge med inlandsvägen E45 som korsar Orsa Finnmark och en daglig tågförbindelse (några fler under sommaren) ökar tillgängligheten till och i området. I övrigt finns ett utbyggt system av skogsbilsvägar. Naturreservaten och särskilt nationalparken är utrustade med olika typer av service för friluftsutövarna såsom informationsskyltar, leder, rastplatser och bilparkeringar som bidrar till tillgängligheten av området.

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden

Åtgärder som behövs för att bevara områdets värden för friluftslivet

Natura 2000-områdena och naturreservaten inom området förvaltas enligt bevarande- och skötselplaner, vilket för de delarna av området ses som tillräckligt för bevarandet av friluftsvärdena. Där framgår till exempel att flera skogsområden kräver en naturvårdsbränning då skogen är brandpräglad där sällsynta brandgynnade arter lever. För att områdets vildmarkskaraktär ska bestå i form av vidsträckt och orört landskap bör det hållas fritt från exploatering och bebyggelse liksom från skogsbruksåtgärder för att behålla den orörda känslan. Därtill krävs att själva friluftsanordningarna underhålls och utökas efter behov, såsom rastplatser, vindskydd, toaletter m.m. Det är av stor vikt att områden och exempelvis byggnader av kulturhistoriskt värde underhålls och sköts så de inte förfaller.

Åtgärder, verksamheter och andra intressen som påtagligt kan skada områdets värden

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska områden av riksintresse för friluftslivet skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess natur- eller kulturmiljö.

Vid Orsa Finnmark bedöms att följande åtgärder påtagligt kan skada områdets värden:

- Exploatering (exempelvis industrianläggningar, vindkraftsexploatering).
- Bulleralstrande verksamheter (exempelvis vindkraftverk).
- Barriärskapande verksamheter (exempelvis vägbyggen eftersom fragmentering av naturen innebär minskad konnektivitet mellan områden vilket både skulle hota växt- och djurarters livsmiljöer och känslan av en ostörd vildmark).
- Negativ visuell påverkan (exempelvis kraftledningar, vindkraftsverk).
- Friluftsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet (exempelvis högt besöksstryck i de delar som har störst karaktär som vildmark).
- Storskaliga bruksformer (exempelvis kalavverkning).

Genom att följa upp områdets nyttjande och vilka friluftaktiviteter som bedrivs så kan man göra en bedömning av vilka konsekvenser en förändring av naturmiljön kommer att få för friluftsovärdet i området.

Inverkan av enskilda företag i nutid och i framtiden kan synas vara begränsad, men de samlade effekterna av många arbetsföretag och verksamheter kan bli omfattande och påtagliga. Vid bedömningen av konsekvenserna av enskilda arbetsföretag eller verksamheter är det därför viktigt att försöka se framåt och summera olika effekter.

Möjligheterna att utveckla områdets värden för friluftslivet

Områdets storlek och omfattning ger goda förutsättningar för utveckling av fler informationsmarkerade leder även utanför naturreservaten. Detta på ett sätt som inte kan komma att inskränka känslan av ett vildmarksartat område. Samtidigt är det viktigt att påpeka att utvecklingen ska ske utan att områdets natur- och kulturvärden skadas, då det är dessa som utgör grunden för friluftsvärdet.

Planering och säkerställande

- Delar av området ingår i länsstyrelsens naturvårdsprogram *Värdefull natur i Gävleborg*.
- Området berörs av nio naturreservat: Börningsberget, Flarksjöberget, Gönhammaren, Gryssjömyran, Näverheden, Näveråsen, Rovennoppi, Stora Korpimäki och Stora Sundsjöberget. Fem av dessa är dessutom särskilt skyddade Natura 2000-områden (SPA och SCI).

Områdets huvuddrag

Orsa Finnmark, i de västra delarna av Ljusdals kommun, kallas för Nordens sydligaste vildmark och karaktäriseras av vidsträckta skogar tillsammans med myrar, sjöar, tjärnar, bäckar och berg. Här finns en av Sveriges största koncentrationer av äldre tallskog. Området kännetecknas av sitt perifera läge och avstånd till större orter. I de små och få byarna som finns i området, exempelvis Tandsjöborg och Hamra finns viss service, såsom camping. I övrigt finns sparsamt med bebyggelse såsom mindre gårdssamlingar, några kyrkor och fäbodvallar. I byn Fågelsjö finns en välbevarad kulturmiljö som är utpekad som riksintresse för kulturmiljövården. Fågelsjö Gammalgård är en av de gårdar som ingår i världsarvet Hälsingegårdar.

Karaktärsdraget i Orsa Finnmark är den relativt orörda och artrika naturen. Voxnan rinner förbi på den östra delen av området och är ett riksintresse för naturvård. Väster om älven ligger Hamra nationalpark, ett urskogsområde med skäggiga träd, vidsträckta myrar, vilda forsar och mjuka berg. Flera naturreservat och Natura 2000-områden finns i Orsa Finnmark, främst och oftast med syftet att bevara den äldre barrskogen där många hotade och sällsynta arter lever. De stora och sammanhängande habitaterna gynnar artrikedomen och också möjligheterna att utöva friluftsaktiviteter av vildmarkskaraktär. Området har många berg och Stora Korpimäki med sina 711 m ö h är länets högsta. Det ligger inom ett naturreservat med samma namn och är lättillgängligt för besökare då bilväg går ända fram till området.

Vandringsleder finns runt om i området, främst i naturreservaten och framför allt i nationalparken. Det sjörika området ger utrymme för mycket fritidsfiske, som däremot är förbjudet i nationalparken. Voxnan är en annan plats för fiske men är också en plats för kanotåkning. Om vintern finns goda förutsättningar för att åka långfärdsturer med längdskidor och skoteråkning på den populära 1000 km långa skoterleden som går genom tre län och fyra kommuner. I naturreservaten och i nationalparken är det förbjudet att köra skoter, däremot finns leder i naturreservatet Stora Korpimäki som tillåter skoteråkning.

Områdets geografiska belägenhet med inlandsvägen E45 som korsar Orsa Finnmark och tågförbindelser ökar tillgängligheten till och i området. I övrigt finns ett utbyggt system av skogsbilsvägar. Hamra nationalpark som kan ses som områdets största dragplåster har tre entréer, alla invid tillfartsvägar. Där finns ett välutbyggt system av parkeringar. I själva parken finns handikappanpassade ramper och spångade stigar med tillhörande rast- och utsiktsplatser i anslutning till och i närheten av entréerna. Anläggningen har hög grad av service och är flitigt utnyttjat av besökare, särskilt under sensommaren. Naturreservaten är utrustade i varierande

uträkning med t ex vindskydd, rastplatser, informationsskyltar och leder. Sjöarna för fritidsfiske är utrustade med anslag, bryggor och vindskydd. Övernattningsstugor finns runt om i området.

Områdets avgränsning

I väster gränsar området mot Härjedalen. Från nordöst och söderut bildar Voxnan gräns för riksintresset, såsom den traditionella gränsen för Orsa Finnmark. I direkt anslutning till Voxnan söderut fortsätter den som riksintresse för friluftsliv, enligt 3 kap. miljöbalken, där kanotleden följer vattendraget nedåt igenom Rättviks kommun och slutligen Ovanåkers kommun. Området är alltså en del i ett större system för friluftaktiviteter. Även skoterleden och några vandringsleder fortsätter i andra kommuner och utanför riksintresseområdet.

Andra riksintressen som berörs

- Riksintresse för naturvård X 11 Voxnan, X 25 Hägenlammsmyran, X 13 Hamra-Svartåmyran, X 12 Björnån och X 24 Stora Korpimäki-Hornsjön-Mackaralammsmyrorna, enligt 3 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för kulturmiljövård X 326 Fågelsjö, enligt 3 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för kommunikationer vägnummer E45 Göteborg - Karesuando, inlandsvägen, enligt 3 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för skyddade vattendrag Voxnan uppströms Vallhaga, enligt 4 kap. miljöbalken.

Övrigt underlag

Länsstyrelsen Gävleborgs län, 1997. Naturvårdsprogram, *Värdefull natur i Gävleborg*. Rapport 1997:12 – Ett flertal värdefulla naturområden är utpekade, många av vikt för friluftslivet.

Ljusdals kommun, 2010. Översiktsplan - Orsa Finnmark beskrivs som ett orört och opåverkat vildmarksområde som är av stor betydelse för friluftsliv och rekreation. För framtiden ska området därför undantas exploatering som kan skada värdena, till exempel vindkraftsanläggningar. Området bedöms vara en resurs för kommunens utveckling och ska därför stödja satsningar på friluftsliv och turism där.

Referenser

Länsstyrelsen Gävleborg. Nationalparker, Hamra. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/GAVLEBORG/SV/DJUR-OCH-NATUR/SKYDDAD-NATUR/NATIONALPARKER/HAMRA/Pages/index.aspx>

Länsstyrelsen Gävleborg. Naturresevat i Ljusdals kommun. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturresevat/ljusdal/Pages/index.aspx>

Länsstyrelsen Gävleborg. Registerblad, riksintresse för naturvård (5 st)

Länsstyrelsen Gävleborg. Naturresevat i Ljusdals kommun. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturresevat/ljusdal/Pages/index.aspx>

Länsstyrelsen Gävleborgs län, 1997. Naturvårdsprogram, *Värdefull natur i Gävleborg*. Rapport 1997:12

Finnskogarna. Att göra, Hälsingland. Elektronisk, tillgänglig: <http://finnskogarna.com/att-gora/?kategorival=att-gora/geografiskt-att-gora/halsingland/>

